

Hur ska den framtida välfärden finansieras?

av Richard Murray

Richard Murray
richard.murray@statskontoret.se

Från vänster till höger är uppfattningarna mycket likartade när det gäller välfärdssamhällets värde. I en opinionsundersökning för några år sedan var även moderater beredda att betala högre skatt för att få bättre äldreomsorg. Insikten att välfärdssamhället står inför stora finansiella utmaningar är numera allmän. En del av välfärdssamhällets tillskyndare har redan börjat tala om att höja skatterna. Andra tvivlar på denna väg och sätter sitt hopp till ökat arbetsutbud. Syftet med denna artikel är att beskriva bakgrunden till situationen.

Sverige har det högsta skattetrycket i världen. Drygt 51 procent av bruttonationalprodukten tas in i form av skatt. Den offentliga sektorn finansieras därtill av avgifter som förmår höja de offentliga utgifternas andel av BNP till 55 procent. Ändå tycks dessa resurser inte vara tillräckliga. Varför är dessa resurser inte tillräckliga? Och om de inte är tillräckliga, varför inte höja skatterna, det har vi väl råd med?

Välfärdssamhället är byggt med skatt

Sverige var i början av 50-talet ganska likt andra OECD-länder. Skattekvoten var ca 20 procent och de offentliga utgifterna ca 25 procent av BNP. Det var då utbyggnaden av den offentliga sektorn tog fart i en omfattning som saknar motstycke i andra länder. Ett välfärdssamhälle, som världen aldrig förut skådat växte fram. Det skedde under en period av mycket snabb ekonomisk tillväxt. Utvecklingen av skola, barnomsorg, äldreomsorg, socialförsäkringar m.m. kom därför att förknippas med ekonomisk tillväxt och föreställningen att ekonomisk tillväxt ger den offentliga sektorn ökade resurser. Det är sant i en mening och falskt i en annan.

Sant är det i den meningen att med ökade realinkomster var folk beredda att betala en allt större del av inkomsten i skatt. Inkomstökningen räckte ändå, trots skatteökningen, till ökad privat konsumtion. Falskt är det i den meningen att tillväxten i sig, utan skatteökningen, inte gav mer resurser till den offentliga sektorn.

Detta inses direkt om man ser på offentlig sektor som en inkomstkälla för en del av befolkningen. Den del av befolkningen som får sina inkomster från den offentliga sektorn är dels de som lever på någon form av bidrag, socialförsäkring eller liknande (transfereringar), dels de som uppbär lön som offentliganställda. De som får sina inkomster från det

Richard Murray är chefsekonom på Statskontoret.

offentliga måste finansieras av dem som får sina inkomster från arbete i näringslivet. Skattekvoten är direkt proportionell mot den andel av befolkningen som inte arbetar privat.

t = skatt i procent av inkomsten
 w = årslön eller årsinkomst av bidrag
 N = folkmängd
 L_p = antal privat anställda
 T = totala skatteinkomster
 B = totala offentliga utgifter

Alla har inkomster och alla – även barn och gamla – antas till att börja med ha samma inkomst (w). Alla inkomster – även transferreringarna – beskattas. Det ger följande skatteinkomster:

$$T = t \cdot w \cdot N$$

Skatteinkomsterna ska räcka till löner åt offentliganställda och bidragstagare. Sammanlagt är det $N - L_p$ som ska ha inkomster från den offentliga sektorn. Utgifterna blir således:

$$B = w \cdot (N - L_p)$$

Ska budgeten gå ihop ska $B = T$, dvs.

$$t \cdot w \cdot N = w \cdot (N - L_p)$$

Skattesatsen, tillika skattekvoten blir då

$$t = (N - L_p) / N$$

dvs. lika med andelen av befolkningen som ska leva på inkomster som skattefinansieras.

Om de privat anställda är tre miljoner och befolkningen nio miljoner och alla ska ha samma inkomst blir skattekvoten 66 procent. Nu är skattekvoten istället ca 50 procent, vilket beror på att alla inte har samma årsinkomst. Barn har givetvis lägre årsinkomst än genomsnittet. Även studerande, pensionärer, arbetslösa och sjukskrivna har lägre inkomster än genomsnittet. Offentliganställda har ungefär samma inkomst som privatanställda. Om alla de som ska leva på skattefinansierade

inkomster i genomsnitt har 50 procent av inkomsterna för dem som arbetar privat blir skattekvoten 50 procent. Det betyder att om de offentliganställda har samma inkomst som de privatanställda och utgör en miljon så har de som lever på bidrag 40 procent av anställdas inkomst.

Denna ekvation förändras inte av att produktiviteten i näringslivet ökar. Ökad produktivitet betyder högre inkomster för privat anställda och ökade skatteinkomster. Men om också offentliganställdas och bidragstagares inkomster stiger i samma mån ökar inte den offentliga sektorns förmåga att försörja fler människor. Förmågan ökar bara om att den relativa inkomsten för privat anställda ökar i förhållande till offentligt anställda och bidragstagare.

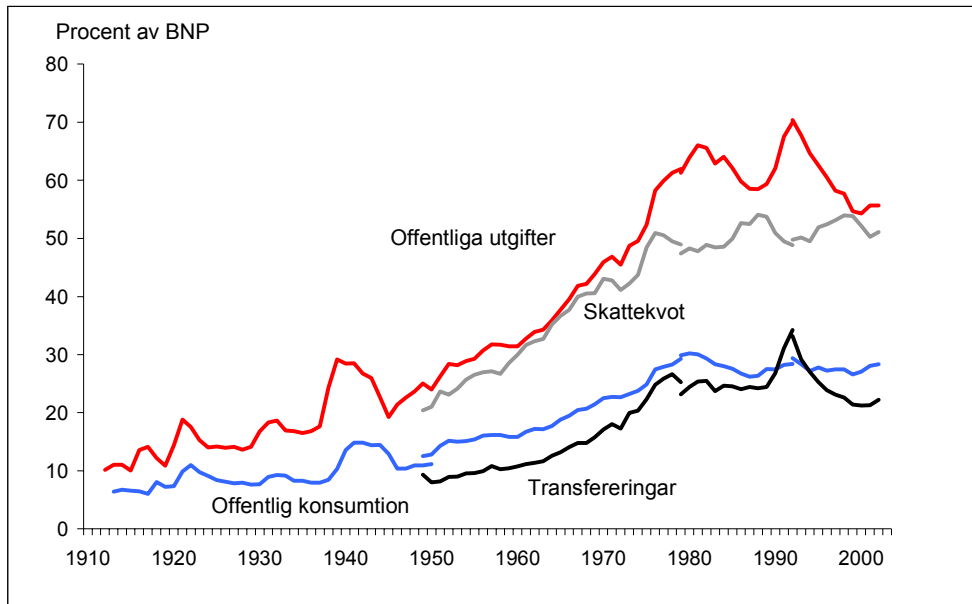
Ekonomisk tillväxt som leder till fler privat anställda ger däremot ökade resurser till den offentliga sektorn. Då blir det möjligt att endera anställa fler i den offentliga sektorn eller förbättra den relativa standarden för dem som lever på bidrag utan att höja skatten.

Men tillväxten i Sverige har – liksom i de flesta andra europeiska länder – inte inneburit fler jobb. Antalet arbetade timmar, totalt sett, i den svenska ekonomin har varit konstant sedan 1965, trots att befolkningen i arbetsför ålder (20-64 år) vuxit med 14 procent. Och trots att stora resurser lagts ned på barnomsorg för att göra det möjligt för båda föräldrarna att arbeta. Hela resursökningen i den offentliga sektorn har därför fått bygga på att en allt större andel av inkomsterna överförs till denna. Hela resursökningen i den offentliga sektorn bygger på den ökning av skattekvoten som framgår av diagram 1.

Vid några tillfällen har utgifterna frikopplats från skattekvoten. Det har skett genom offentlig upplåning. Det kan gå några år, men ganska snart återförs de offentliga budgeterna till ordningen, varvid räntor och amorteringar på en omfattande skuld måste börja betalas.

Den mycket kraftiga ökningen av skatte-

Diagram 1. Utgifts- och skattekvot, konsumtion och transfereringar i andel av BNP 1910-2003

kvoten har medgivit en motsvarande ökning av andelen i befolkningen som får sina inkomster från det offentliga. 1970 försörjde varje privat sysselsatt sig själv och 0,8 andra personer (offentligt sysselsatta, ålders- och förtidspensionärer, arbetslösa, i arbetsmarknadsåtgärder, sjukskrivna och föräldralediga – alla omräknade till helårspersoner). Det innefattar inte alla – bl.a. studerande, socialbidragstagare och inte heller barn – som försörjs av de privat anställda. År 2000 hade detta antal ökat till 1,5 personer, dvs. nästan en fördubbling.

Man kunde vänta sig att detta skulle förklaras av en mycket ogynnsam demografisk utveckling. Men andelen i förvärvsarbetsålder (20-64 år) i förhållande till hela befolkningen är densamma år 2000 som den var år 1970. Visserligen har andelen äldre ökat, medan barn och ungdomar minskat i andel. Barn kostar förstås också, men den större andelen äldre har drivit upp de offentliga utgiftsbehoven. Ändå måste man säga att den

demografiska utvecklingen varit förhållandevis gynnsam. Särskilt om man ser detta i ett framtidsperspektiv. Idag går det 0,7 personer i ej förvärvsarbetsålder på en i förvärvsarbetsålder. Om 20 år går det 0,8 och om ytterligare 20 år går det 0,9.

Den stora utmaningen är stigande inkomster

Ändå är den stora utmaningen inte den demografiska. Långtidsutredningen 2003 har beräknat att om olika åldrar skulle konsumera lika mycket offentliga tjänster i framtiden som idag så kan de demografiska förändringarna de närmaste 50 åren finansieras med en mycket måttlig skattehöjning. Skattekvoten skulle behöva höjas 3 procentenheter.

Beräkningen bygger på, och tillåter, en svag minskning av arbetstiden och det totala antalet arbetade timmar. Det förefaller således vara ett relativt robust scenario långt fram i

tiden. Det skulle tyda på att demografin *inte* skulle vara det stora problemet. Vad är då problemet?

Haken i detta scenario är att det inte tillåter någon standardhöjning. Det tillåter ingen kvalitetsförbättring av offentliga tjänster och inga nya tjänster. Scenariot bygger på att resursinsatsen är oförändrad för all framtid per barn i förskolan, per studerande i skolan, per åldring med hemtjänst eller på vårdhem, per patient i sjukvården osv. Att ta hand om nya grupper och möta nya behov är inte att tänka på.

Sett i backspegeln är detta en helt ny erfarenhet. Under tidigare årtionden har vi vant oss vid att den offentliga sektorn har fått alltmer resurser. Under 1950- och 1960-talen ökade resursinsatsen per person med 3-5 procent per år, på 70-talet med 2,5 procent och på 80-talet med 1,5 procent. Sedan början av 90-talet har resursökningarna avstannat. På 90-talet ökade resurserna precis i takt med den demografiska utvecklingen och så kommer det att gå i all framtid, enligt långtidsutredningen.

En annan hake är att beräkningen bygger på att den relativa inkomststandarden för dem som inte arbetar utan lever på bidrag kommer att sjunka. För varje år som går kommer den som går i pension att få en allt lägre inkomst i förhållande till de som förvärvsarbetar. Enligt den senaste långtidsutredningen beräknas de som går i pension 2010 få inkomster som utgör 70 procent av förvärvsarbetsandes inkomster, men 2025 endast 60 procent, varefter den relativa inkomsten fortsätter att falla. Det blir visserligen möjligt att fortlöpande höja den reala inkomsten för bidragstagarna, men inte i takt med den allmänna inkomstutvecklingen. Det är en utveckling som redan kan skönjas på 90-talet. Realt sett ökade värdet av alla slag av transfereringar per person som inte förvärvsarbetar med åtta procent under 90-talet. Men de förvärvsarbetsandes inkomster ökade med det dubbla.

Detta är inte hållbart. För det första kommer

människors krav på offentliga verksamheter att växa i takt med ökade inkomster, för det andra kommer bidragstagare att kräva en likvärdig standardutveckling som de förvärvsarbetsande.

Vilka krav som kommer att ställas på offentliga tjänster får vi genom att anlägga ett historiskt perspektiv.

I USA (tabell 1) utgjorde allt det vi kallar privat konsumtion 91 procent av all konsumtion (exkl. fritid) 1875, medan hälso- och sjukvård, utbildning och övriga offentliga tjänster utgjorde 9 procent. 1995, drygt hundra år senare, står den ”privata” konsumtionen för 36 och den ”offentliga” för 64 procent. Skälet till citationstecknen är att i USA är sjukvård, utbildning m.m. till stor del privat finansierat – på ett eller annat sätt. Vad tabellen visar är således att inkomstelasticiteten¹ är mycket hög för sådana tjänster som vi i Sverige kallar ”offentliga”.

En sådan historisk tillbakablick tyder på att det är mycket starka krafter som driver på produktion och konsumtion av offentliga tjänster. Visst skulle man kunna hävda att det som gällt historiskt inte kommer att gälla i framtiden. Vi skulle då vara nöjda med den nivå på offentliga tjänster som vi har uppnått. Framtida inkomstökningar skulle vi vilja lägga helt och hållet på privat konsumtion.

Mot en sådan tolkning talar emellertid att man i USA konsumerar mycket mer av de tjänster som vi kallar offentliga. I den totala konsumtionen (exkl. fritid) utgör dessa tjänster 64 procent. I Sverige utgör de bara 36 procent.

Det är därför inte troligt att vi i Sverige är nöjda med den nivå på offentliga tjänster, som vi har nu, när man i andra länder som USA, Schweiz och Frankrike konsumerar så mycket mer av dessa tjänster. Mycket tyder istället på att vi i Sverige redan ackumulerat en stor, otillfredsställd efterfrågan på dessa tjänster. Under decennierna 1950-1980 expanderade offentlig konsumtion dubbelt så snabbt som

Tabell 1 Långsiktig inkomstelasticitet för några huvudgrupper av varor och tjänster i konsumtionen samt andelarna av konsumtionen (inkl fritid) 1875 och 1995 i USA.

	Långsiktig inkomstelasticitet	Andel i utvidgad konsumtion, procent	
		År 1875	År 1995
Mat, dryck	0,2	49	5
Kläder	0,3	12	2
Bostad	0,7	14	5
Hälso- och sjukvård	1,6	1	9
Utbildning	1,6	1	5
Övriga offentliga tjänster	1,1	6	7
Fritid	1,4	18	67
Totalt	1	100	100

privat konsumtion. Under dessa årtionden kunde skattekvoten höjas. Decenniet 1980-90 ökade privat och offentlig konsumtion lika mycket. 1990-2000 var det i stort sett bara den privata konsumtionen som ökade. Det har skett en väldig uppbromsning i expansionen av offentliga tjänster.

Vilka vägar finns att gå?

Om välfärdssamhället ska bibehållas och utvecklas finns inte många vägar att gå.

Effektivisera den offentliga sektorn

Den politiskt mest tilltalande vägen är förstås att effektivisera den offentliga sektorn, så att de stora resurser som redan finns där kan producera mer tjänster och tjänster med högre kvalitet. Det är vad den s.k. ”ansvarskommittén”, under ledning av landshövding Mats Svegfors, ska åstadkomma. Förhoppningen är att kommittén, genom att stuva om i ansvarsfördelning mellan stat, landsting och kommun, ska kunna utvinna stora effektivitetsvinster. Det finns skäl att vara pessimistisk så länge man inte är beredd att ge producenterna av offentliga tjänster samma drivkrafter som

i det privata näringslivet. Under tidernas lopp har avsevärda ansträngningar gjorts att effektivisera offentliga verksamheter. De mätningar som gjorts visar dock att produktiviteten i den offentliga tjänsteproduktionen har fallit – mer eller mindre oavbrutet – från 1960 till början av 90-talet.² Frågan är vilket ”columbi ägg” som Svegfors ska finna, som ingen annan före honom funnit.

Bidragssystemen kan bara effektiviseras genom att minska fusket. Även om fusket skulle uppgå till flera miljarder och man skulle kunna stoppa det helt är det bara en droppe i havet i förhållande till de offentliga utgifterna på över 1000 miljarder årligen.

Öka arbetsutbudet

En annan tilltalande väg är att få folk att arbeta mer. Om antalet sysselsatta ökar växer resurserna i den offentliga sektorn utan att skattekvoten behöver höjas. Ekvationen ovan gäller också antalet arbetade timmar. Om antalet arbetade timmar i skattebasen ökar, förs köpkraft till den offentliga sektorn motsvarande fler arbetade timmar vid en given skattekvot. Det blir möjligt för stat och kommun att endera sätta in fler arbetade timmar i produktionen av offentliga tjänster eller att ge de som lever på bidrag en högre standard.³

Vilka tidsresurser finns det att mobilisera? Svenskar har kortare arbetstid och mer ledigt än anställda i andra länder. Är det möjligt att ändra svenskars livsstil och få dem att arbeta mer? Återigen bereder stigande inkomster ett problem. Efterfrågan på fritid har en nästan lika hög inkomstelasticitet som efterfrågan på utbildning och sjukvård. Från att ha utgjort en knapp femtedel 1875 har fritiden vuxit till två tredjedelar 1995 av den tillgängliga tiden för vuxna människor över hela livet⁴. Detta gäller USA. I Europa har den vuxit ännu mer. Varför skulle människor inte efterfråga mer fritid när deras löner stiger? De måste också ha tid för att göra av med inkomsterna.

Svenskar i arbetsför ålder arbetar i större utsträckning än man gör i andra länder. Mycket få länder har fler i arbete. Sverige har avsevärt fler i arbete än länder som Finland och Tyskland, för att inte nämna Grekland, Spanien och Italien. Vi har en hög andel kvinnor i arbete, men också en hög andel över 50 år. Trots den miljon människor i arbetsför ålder, som inte är sysselsatta, kan det bli svårt att öka sysselsättningsgraden. Skulle Sverige kunna lyckas bättre än USA som har lika stor andel som Sverige? Skulle det lyckas har det två effekter. Den ena effekten är att det blir fler sysselsatta och att skattebasen ökar. Den andra effekten är att det blir färre bidragstagare. Båda effekterna kan utnyttjas för att endera föra mer resurser till produktionen av offentliga tjänster eller för att höja inkomsterna för dem som lever på bidrag. Så som pensions-systemet efter pensionsreformen är konstruerat leder en höjning av den faktiska pensionsåldern till högre pensioner för dem som går i pension. Den kortare pensionstiden möjliggör högre pensioner – den effekten går oavkortat till pensionärerna. En tredjedel av ökningen av skatteinkomsterna går också till att förbättra pensionerna, medan två tredjedelar kan gå till övriga bidragstagare eller till produktionen av offentliga tjänster.

Det nya pensionssystemet har något starka-

re incitament till fortsatt arbete än det gamla. Den effekten, plus effekten av ett sjunkande, relativt värde på framtida pensioner, kan göra att arbetsutbudet i åldern 60+ kan komma att öka. Långtidsutredningen har försökt ta med denna effekt i sina beräkningar, men det är naturligtvis ännu mycket osäkert hur betydelsefull den kan vara. Andra åtgärder som kan övervägas för att öka arbetsutbudet är sänkta arbetslöshets- och sjukförsäkringsersättningar, lägre förtidspensioner och socialbidrag. I de lägre inkomstklasserna går det inte att sänka ersättningarna. Det leder till oacceptabelt låg levnadsstandard. Där måste istället inkomstskatten sänkas, vilket bara kan ske med ett grundavdrag, eftersom enbart kommunalskatt utgår. Det är ett mycket kostsamt sätt att sänka skatten i de låga inkomstklasserna. Det sänker således skattekvoten samtidigt som arbetsutbudet förhoppningsvis ska öka.

Höj skatten

Ett politiskt mindre tilltalande sätt att lösa ekvationen är naturligtvis att höja skatten, något som socialdemokraterna nu har börjat tala om. Att det inte är lätt att höja skatten och samtidigt öka arbetsutbudet har nyss framgått. Under de perioder då skattekvoten höjts kraftigt och den offentliga sektorn expanderat har inte bara den privata sysselsättningen trängts tillbaka utan också den totala sysselsättningen – mätt i arbetade timmar. Mellan 1965 och 1980 minskade antalet arbetade timmar med nästan 10 procent. Det är den period då skattekvoten höjs från 35 till 50 procent av BNP. När skattekvoten sedan ligger kvar tämligen stabilt på denna nivå repar sig sysselsättningen fram till vändpunkten 1990, då den djupa recessionen tar sin början.

Värt att notera är att skattekvoten redan i slutet av 70-talet nådde 50 procent och att den sedan med smärre variationer legat kvar på denna nivå. Under hela 80-talet stod den progressiva skatten i centrum för diskussionen.

Eftersom skatteskalorna inte var inflationsjusterade, tenderade skatten att öka med stigande nominella inkomster. Likväl låg skattekvoten kvar relativt oförändrad. 1990 års stora skattereform sökte mildra dessa effekter samtidigt som skattebaserna breddades. Detta avsatte inte heller några spår i skattekvoten på längre sikt. Under 90-talet gjordes ett antal skattehöjningar, dock utan att märkbart höja skattekvoten. Det är alltså möjligt att försök att höja skatterna över den nivå de nu har inte resulterar i ökade skatteinkomster. Skattebaserna flyttar, skattefusket ökar, arbetsutbudet minskar etc. – allt mekanismer som resulterar i oförändrad skatt trots att de nominella skattesatserna höjts. Omvänt skulle då också kunna gälla att sänkt skatt skulle kunna ge samma inkomster samtidigt som marginaleffekterna minskar.

Sök alternativ finansiering

Avgifter har kommit att spela en något större roll i finansieringen av offentliga sektorns verksamheter. Sedan 1970 har andelen av kostnaderna för produktion av offentliga tjänster som finansieras med avgifter fördubblats och utgör nu ca 10 procent. Av de totala offentliga utgifterna (dvs. inkl. transfereringar) utgör de emellertid bara ca 4 procent. Endast omkring 10 procent av de offentliga utgifterna avser rent kollektiva tjänster, resten avser individuella tjänster – exempelvis barnomsorg, skola, sjukvård och arbetslöshetsförsäkring. I princip föreligger inga hinder att finansiera dessa tjänster med avgifter eller försäkringar. Skälen för att ändå skattefinansiera dem brukar vara

- att fördela välfärden jämnare, t.ex. vad gäller utbildning
- att förhindra s.k. ”free riders”, t.ex. i sjukvård
- att ta till vara externa effekter, t.ex. i sjukvård

- att förhindra monopol, t.ex. på meteorologiska tjänster
- att ta till vara skalfördelar, t.ex. på gator och vägar
- att ersätta marknader som inte uppstår av sig själva, t.ex. för studielån.

Om valet står mellan att avgiftsfinansiera en offentlig tjänst och att endera finansiera den med skatt – eller att inte producera den alls – ska effektivitetsförluster och fördelnings effekter vid avgiftsfinansiering vägas mot antingen skattefinansieringens samhällsekonomiska kostnad i form av s.k. överskottsborða eller förlusten av utebliven produktion och konsumtion av tjänsten. Med de höga skatter som gäller i Sverige blir överskottsborðan stor. Värdet av utebliven produktion och konsumtion av tjänsten är kanske mindre än överskottsborðan men å andra sidan större än effektivitetsförlusterna vid avgiftsfinansiering.

Det finns en rad olika sätt att utforma avgifter på efter den speciella tjänsten, som tar hänsyn till externa effekter, skalfördelar m.m. Det kan kräva viss skattesubventionering. Det går också att kombinera olika privata inslag såsom priskonkurrens inom ett obligatorium (trafikförsäkringen), prisreglering (hyresmarknaden), vouchers (friskolor). Det går att utforma offentliga avgifter för att ta hänsyn till fördelningseffekter – högkostnadskort, inkomstberoende avgifter m.m. – och för att åstadkomma en större omfördelning – avgifter för storkonsumenter av kultur (klippkort), avgifter (som man kan få studielån för) för högskolestudier över grundexamen etc.

De offentliga tjänsterna har sammanlagt inte en så stor omfördelningseffekt. Av den ursprungliga snedheten i inkomstfördelningen tar transfereringar bort 32 procent, skatt och justering för försörjningsborða ytterligare 16 procent och subventionerade offentliga tjänster 11 procent. Det bör inte vara så svårt att utforma avgifter och justera skatterna så att fördelningen blir oförändrad.

Välj framtid

De närmaste tjugo åren kan bjuda på en ökning av den privata konsumtionen med 40 procent, samtidigt som de offentliga tjänsterna i bästa fall har den omfattning och den kvalitet som de har idag. Är det den framtid vi vill ha – rymligare bostäder, mer kläder, resor, mat och dryck och dyra bilar? Om vi avstode från hälften av den privata konsumtionsökningen skulle resurser kunna avsättas motsvarande en 40-procentig ökning av de offentliga tjänsterna – bättre kvalitet i skola och barnomsorg, fler poliser, bättre underhåll av utomhusmiljön, större insatser för miljö- och naturvård, ökat utvecklingsbistånd, kortare köer i sjukvården m.m. Den traditionella metoden har varit att slussa dessa resurser till den offentliga sektorn med skattehöjningar. Går det idag? Måste vi inte söka nya finansieringsformer? Klarar vi inte att finansiera en utveckling av välfärdstjänsterna väntar en spontan och oordnad privatisering.

Referenser

- Fogel, R.W. (1999), Catching up with the Economy, *American Economic Review* 1989, vol 89, vol. 1, March.
- Murray, R. (1994), Den offentliga sektorns produktivitetsutveckling 1980-1992, Ds 1994:24.
- Murray, R. (2003), Alternativ finansiering av offentliga tjänster, Bilaga 7 till LU 2003, SOU 2003:57.
- SOU 2004:19, Långtidsutredningen 2003.

Noter

- ¹ Procentuell ökning av efterfrågan i förhållande till procentuell ökning av inkomsten.
- ² Ds 1994:24.
- ³ Om alla anställda (privat och offentligt) ökar sin arbetstid med 10 procent, de privat sysselsatta är 3 miljoner, de offentligt sysselsatta är 1 miljon, den icke arbetande befolkningen är 5 miljoner, deras genomsnittsinkomst är 40 procent av de anställdas, skattekvoten är 50 procent och hela ökningen av skatteinkomster används för att höja ersättningsnivåerna i transfereringarna så kan antingen ytterligare 1 miljon bidragstagare försörjas eller kan inkomsterna för de 5 miljoner som redan är bidragstagare höjas med 20 procent.
- ⁴ Fogel (1999).
- ⁵ Riktade lönesubventioner, som avtrappas med lönenivån, är också en möjlighet. De är mindre kostsamma, men skapar större marginaleffekter.
- ⁶ De offentliga konsumtionen utgör idag bara hälften av den privata.